

YOSHLAR NUTQIDA YANGI SO‘ZLARNING QO‘LLANILISHI

G‘aniyeva Shahnoza Boyqobil qizi

Qashqadaryo viloyati Kitob tumani 2-son texnikumi

Ona tili va adabiyot fani o‘qituvchisi

Аннотация. Ushbu maqolada yoshlar nutqida yangi so‘zlarning - neologizmlarning - qo‘llanilishi masalasi ilmiy asosda tahlil qilinadi. Globallashtiruv, raqamli texnologiyalar va ijtimoiy tarmoqlarning keng tarqalishi natijasida yoshlar nutqiga ingliz tilidan, xususan internet va ijtimoiy media orqali kirib kelayotgan so‘zlar, ularning o‘zbek tiliga moslashish jarayoni, leksik o‘zgarishlar hamda nutq madaniyatiga ta'siri o‘rganiladi. Maqolada til o‘zgarishlarining ijtimoiy-madaniy sabablari, neologizmlarning turlari va yoshlar kommunikatsiyasidagi o‘rni haqida aniq faktlar va misollar asosida xulosalar chiqariladi. Shuningdek, yoshlar nutqidagi yangi so‘zlarning ona tiliga ta'sirini baholashda muvozanatli yondashuv zarurligi asoslanadi.

Калит so‘zlar: neologizm, yoshlar nutqi, o‘zbek tili, internet leksikasi, ijtimoiy tarmoqlar, so‘z yasalishi, til o‘zgarishi, sleng, qarz so‘zlar, kommunikatsiya.

Аннотация. В данной статье на научной основе анализируется проблема использования новых слов — неологизмов — в речи молодежи. В результате глобализации, широкого распространения цифровых технологий и социальных сетей изучаются слова, заимствованные из английского языка в речь молодежи, в частности через Интернет и социальные сети, процесс их адаптации к узбекскому языку, лексические изменения и их влияние на речевую культуру. На основе конкретных фактов и примеров делаются выводы о социокультурных причинах языковых изменений, типах неологизмов и их роли в молодежной коммуникации. Также обосновывается

необходимость сбалансированного подхода к оценке влияния новых слов в речи молодежи на родной язык.

Ключевые слова: неологизм, речь молодежи, узбекский язык, интернет-лексикон, социальные сети, словообразование, языковые изменения, сленг, заимствованные слова, коммуникация.

Abstract. This article analyzes the issue of the use of new words - neologisms - in youth speech on a scientific basis. As a result of globalization, the widespread use of digital technologies and social networks, words entering youth speech from English, in particular through the Internet and social media, the process of their adaptation to the Uzbek language, lexical changes and their impact on speech culture are studied. The article draws conclusions based on specific facts and examples about the socio-cultural causes of language changes, types of neologisms and their role in youth communication. It also argues for the need for a balanced approach to assessing the impact of new words in youth speech on the native language.

Keywords: neologism, youth speech, Uzbek language, Internet lexicon, social networks, word formation, language change, slang, loanwords, communication.

Kirish

Til - jamiyatning tirik ko'zgusi. Har bir davr o'z so'zlarini tug'diradi, har bir avlod o'ziga xos nutq uslubini shakllantiradi. Bugungi kunda O'zbekistonda 15–29 yoshdagi yoshlar umumiy aholining 30 foizdan ortig'ini tashkil etadi (O'zbekiston Statistika agentligi, 2023-2024). Bu yoshlar guruhining nutqi esa zamonaviy o'zbek tilining shakllanishida muhim rol o'ynamoqda. Xususan, internet va ijtimoiy tarmoqlarning hayotimizga kirib kelishi bilan yoshlar nutqida yangi so'zlar - neologizmlar - tobora keng qo'llanilmoqda.

Dunyo miqyosida olib borilgan tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, har yili ingliz tiliga 1000 dan ortiq yangi so'z kirib keladi (Oxford English Dictionary, 2022-2023). O'zbek tili ham bu jarayondan chetda qolmayapti: ijtimoiy tarmoqlar, reklama va ommaviy madaniyat orqali yoshlar nutqiga har kuni o'nlab yangi atamalar singib bormoqda. Masalan, "selfie", "layk", "stories", "trend", "bot", "hater", "blogger" kabi so'zlar bugungi yoshlar muloqotida o'z-o'zidan tushuniladi va keng ishlatiladi.

Ushbu maqolaning maqsadi - yoshlar nutqida yangi so'zlarning qo'llanilishi jarayonini aniq faktlar asosida tahlil qilish, ularning o'zbek tiliga ta'sirini baholash va til tarbiyasi nuqtai nazaridan amaliy tavsiyalar ishlab chiqishdir.

Neologizmlar: tushuncha va tasnifi

Neologizm (yun. neos - yangi, logos - so'z) - tilga yangi kirib kelgan yoki yangi ma'no kasb etgan so'z yoki ibora. Tilshunoslikda neologizmlar uch asosiy guruhga bo'linadi: leksik neologizmlar (yangi so'z shakllari), semantik neologizmlar (mavjud so'zning yangi ma'nosi) va frazeologik neologizmlar (yangi iboralar). Yoshlar nutqida bu uch tur ham faol uchraydi (Mahmudov N., 2019).

O'zbek tilshunosligida neologizmlarni o'rganish 1980-yillardan boshlangan bo'lsa-da, raqamli davr ularga yangicha o'lcham berdi. Bugungi yoshlar nutqidagi neologizmlarni kelib chiqishiga ko'ra ikki katta guruhga ajratish mumkin:

- Ichki neologizmlar: o'zbek tilining o'z so'z yasash usullari asosida yaratilgan yangi so'zlar (masalan, "yuklab olmoq", "onlaynla-" fe'li).
- Tashqi neologizmlar (qarz so'zlar): asosan ingliz tilidan kirib kelgan so'zlar (masalan, "chat", "follow", "like", "story", "share").

Yoshlar nutqiga yangi so'zlarning kirib kelish kanallari

Zamonaviy yoshlar nutqida yangi so'zlarning asosiy manbalari quyidagilar hisoblanadi:

Ijtimoiy tarmoqlar. O‘zbekistonda 2023-yil holatiga ko‘ra internetdan foydalanuvchilar soni 22 million nafardan oshgan (UZINFOCOM, 2023). Yoshlarning 78 foizi kuniga kamida 2 soat ijtimoiy tarmoqlarda vaqt o‘tkazadi (Yoshlar ishlari agentligi so‘rovi, 2022). Instagram, Telegram, TikTok va YouTube platformalari yangi so‘zlarning eng tez tarqaladigan maydoniga aylangan. Masalan, "TikTok" so‘zining o‘zi atigi 5–6 yil ichida hamma yoshlarga tanish bo‘lib qoldi.

Gaming va raqamli ko‘ngilochar sanoat. O‘zbekistonda 2022-yilda o‘yinchi yoshlar soni 4 million nafardan oshgan (GameAnalytics hisoboti). "Klik", "level", "boss", "spawn", "lag", "ping", "noob", "pro" kabi so‘zlar dastlab o‘yinchilar nutqida paydo bo‘lgan, keyinchalik esa kundalik muloqotga kirib kelgan.

Ommaviy madaniyat va kino-seriyallar. Koreya, turk, ingliz seriallari va musiqasi orqali yoshlar nutqiga "oppa", "ajeossi", "hallyu", "k-pop", "binge-watch" kabi so‘zlar kirib kelgan. Bu so‘zlar ayniqsa qiz yoshlar nutqida keng qo‘llanilmoqda.

Yoshlar nutqidagi neologizmlarning aniq misollar tahlili

Quyida yoshlar nutqida eng ko‘p qo‘llaniladigan yangi so‘zlar va ularning ishlatilish xususiyatlari ko‘rib chiqiladi:

"Layk" (like) - inglizcha "yoqtirmoq" ma'nosini bildiruvchi so‘z. "Postimga layk bos", "layk yedim" shakllarida fe'l va ot sifatida qo‘llaniladi. Bu so‘z o‘zbek morfologiyasiga moslashib, "-la" qo‘shimchasi bilan "layklash" fe'li hosil qiladi. Bu - so‘z yasalishining yangi modeli.

"Trend" - zamonaviy yo‘nalish, moda ma'nosida. "Bu trend bo‘lib ketdi", "trendda qoldim" kabi ifodalarda uchraydi. So‘z ot va sifat vazifasini bajaradi.

"Content" (kontent) - mazmun, media material ma'nosida. "Yaxshi kontent chiqardim", "kontentim ko'p" shakllarida ishlatiladi. "Kontentchi" (kontent ishlovchi shaxs) - o'zbek morfologiyasi orqali hosil qilingan yangi kasbiy atama.

"Cringe" (krinj) - uyat, g'alislikni bildiruvchi so'z. "Bu juda krinj edi" ifodasida sifat, "krinjladi" shaklida fe'l sifatida qo'llaniladi.

"Spoiler" (spoyler) - kino yoki serial mazmunini oldindan oshkor qilish. "Spoyler berma!", "spoylerladingku!" kabi ifodalarda uchraydi.

Tadqiqotchilar Qodirov B. va Yusupovning (2021) ishiga ko'ra, o'zbek yoshlari nutqida 200 dan ortiq faol qo'llaniladigan neologizm aniqlangan bo'lib, ularning 65 foizdan ko'prog'i ingliz tilidan o'zlashtirilgan.

Neologizmlarning o'zbek tiliga moslashish mexanizmlari

Yangi so'zlar o'zbek tiliga bir necha yo'l bilan singib boradi (Yo'ldoshev M., 2020):

Fonetik moslashuv: so'zning o'zbek fonetikasiga yaqinlashtirilishi. "Like" → "layk", "share" → "sher", "chat" → "chet" (ba'zan "chat" to'g'ridan-to'g'ri ham qo'llaniladi).

Morfologik moslashuv: inglizcha so'zlarga o'zbek qo'shimchalari qo'shilishi. "Layklash", "bloggeplik", "followchilar", "chatlas-", "repostla-" kabi yangi so'z shakllari hosil bo'ladi.

Semantik kengayish: mavjud o'zbek so'zlariga yangi ma'no qo'shilishi. Masalan, "aloqa" so'zi internetda "connection" ma'nosini ham kasb etgan; "yuklamoq" so'zi esa "download" ma'nosida ishlatilmoqda.

Gibrid qo‘llanish: o‘zbek va ingliz so‘zlarining bitta gapda aralashtirilishi. Bu hodisa tilshunoslikda "code-switching" (kod almashtirish) deb ataladi. Masalan: "Men u postni like'ladim va story'ga qo‘ydim."

Yoshlar nutqidagi yangi so‘zlarning ijtimoiy va madaniy jihatlari

Yoshlar nutqidagi neologizmlar faqat til hodisasi emas, balki ijtimoiy-madaniy jarayonning akslanishi hamdir. Bir tomondan, yangi so‘zlar til lug‘atini boyitadi, kommunikatsiya samaradorligini oshiradi va yoshlarga o‘zaro tushunish imkonini beradi. Boshqa tomondan, me'yordan ortiqcha chet so‘z qo‘llash ona tilining sofligiga tahdid solishi mumkin.

O‘zbekiston Respublikasining "Davlat tili haqida"gi Qonuni (1989, yangilangan 2021) o‘zbek tilining davlat tili sifatidagi maqomini mustahkamlaydi va tilni asrash, boyitish mas‘uliyatini barcha fuqarolar zimmasiga yuklaydi. Shu bois, yoshlar nutqidagi til o‘zgarishlarini kuzatish va to‘g‘ri yo‘naltirish o‘qituvchilar va tilshunoslarning asosiy vazifasi bo‘lib qolmoqda.

Xalaro tajriba shuni ko‘rsatadiki, til rivojlanishi tabiiy jarayon bo‘lib, uni to‘xtatib bo‘lmaydi. Fransiya (Académie française), Germaniya va Islandiya kabi mamlakatlar ham chet til ta'siriga qarshi turish uchun maxsus dasturlar ishlab chiqqan va milliy so‘z yasash imkoniyatlarini kengaytirgan. O‘zbekistonda ham bu borada maqsadli ish olib borish zaruriyati sezilmoqda (Safarov Sh., 2018).

Xulosa

Yoshlar nutqida yangi so‘zlarning qo‘llanilishi - zamonamizning ob'ektiv haqiqati. Globallashtirish, raqamlashtirish va ijtimoiy tarmoqlar bu jarayonni sezilarli darajada tezlashtirmoqda. Tadqiqot natijalariga asoslanib, quyidagi xulosalar chiqarish mumkin:

Birinchiidan, o‘zbek yoshlarining kundalik nutqida 200 dan ortiq neologizm faol qo‘llanilmoqda va ularning mutlaq ko‘pchiligi ingliz tilidan o‘zlashtirilgan. Bu so‘zlar asosan ijtimoiy tarmoqlar, o‘yin sanoati va ommaviy madaniyat orqali tarqalmoqda.

Ikkinchiidan, yangi so‘zlar o‘zbek tiliga fonetik, morfologik va semantik jihatdan moslashib, til strukturasi bir qismiga aylanib bormoqda. Bu jarayon o‘zbek tilining yasama usullarini yangi so‘zlar bilan boyitmoqda.

Uchinchiidan, yoshlar nutqidagi til o‘zgarishlariga nisbatan muvozanatli yondashuv zarur: til tabiiy taraqqiyotiga to‘sqinlik qilmaslik bilan birga, ona tilini asrash va boyitish uchun maqsadli ta'lim-tarbiya ishlari olib borish lozim.

Maktab va texnikumlarda ona tili darslarini yangi so‘zlar tahlili bilan boyitish, yoshlarda til sezgirligini rivojlantirish - bu borada o‘qituvchilarga katta mas'uliyat yuklatadi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Mahmudov N. (2019). Hozirgi o‘zbek tili. Toshkent: O‘qituvchi nashriyoti. 312 b.
2. Yo‘ldoshev M. (2020). O‘zbek tilida so‘z yasalishi va neologizmlar. Toshkent: Fan nashriyoti. 186 b.
3. Qodirov B., Yusupova D. (2021). "Yoshlar nutqidagi anglizmlar tasnifi". // O‘zbek tili va adabiyoti jurnali. №3. B. 45–53.
4. Safarov Sh. (2018). Til va jamiyat: ijtimoiyolingvistika asoslari. Toshkent: Akademiya. 224 b.
5. Xoliqova R. (2022). "Internet kommunikatsiyasi va o‘zbek yoshlari nutqi". // Til va ta'lim: Ilmiy-metodic jurnal. №2. B. 28–34.

6. Mengliyev B. (2017). O‘zbek tilshunosligida leksikologiya. Toshkent: Yangi nashr. 256 b.
7. O‘zbekiston Respublikasi "Davlat tili haqida" Qonuni (1989, 2021-yil yangilangan tahrir). Toshkent: O‘zbekiston. 24 b.
8. Crystal D. (2011). Language and the Internet. 2nd ed. - Cambridge: Cambridge University Press. 295 p.
9. Haspelmath M., Tadmor U. (2009). Loanwords in the World's Languages: A Comparative Handbook. - Berlin: De Gruyter. 1074 p.
10. Thurlow C., Mroczek K. (2011). Digital Discourse: Language in the New Media. - Oxford: Oxford University Press. 352 p.
11. Androutsopoulos J. (2013). "Code-Switching in Computer-Mediated Communication". // Handbook of Pragmatics of Computer-Mediated Communication. - Berlin: De Gruyter. P. 667–694.
12. Oxford English Dictionary. (2022). New words list. - Oxford: Oxford University Press. URL: www.oed.com/new-words (murojaat etilgan: 15.11.2023).